

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
מטות
תמוז ה'תשפ"א ב'של"ב
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

ביאור העיון יעקב על הגמרא ברכות דף ג' ע"ב תנו רבנן ארבע משמרות הוי הלילה דברי רבי, רבי נתן אומר שלוש וכו', כי מחלוקתם היא האם זה כנגד שלושה אבות או ארבע אמהות, וחשיבות אמירת תיקון חצות או קינות בימי בין המצרים.

בירור דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א כי אין לחשוש מנפילת טילים בבני ברק, ומהם גבולות העיר ב"ב לעניין זה.

סיפור על מדת הענוה של הגר"ח קניבסקי שליט"א בתשובתו לשואל מה יענה אם ח"ו יפול טיל בב"ב, תשובה לטענה שהרי אין סומכין על הנס כפי שמצינו אפילו בבית המקדש, והאם צריך לרדת למקלט בשעת אזעקה בבני ברק.

סיוע לתירוץ מרן שליט"א כי הסיבה שהרשב"ץ התחיל מ'להיות לכם לאלהים וכו' אינה מצד דין כל פסוקא וכו' אלא מפני שלא רצה להתחיל במלה 'אני'.

ביאור הגרי"ח בבן יהודע על הגמרא ביצה דף ט"ו ע"ב מעשה ברבי אליעזר שהיה יושב ודורש כל היום כולו וכו', נתן עיניו בתלמידים וכו', בשעת פטירתו אמר להם, לכו אכלו משמנים וגו' ואל תעצבו כי חדות י"י היא מעוזכם, ותירוץ מרן על קושיית שו"ת יביע אומר כי כביכול ישנה סתירה בדברי הגרי"ח מדבריו בשו"ת רב פעלים לגבי זקף או עכ"פ אתנחא הנחשב כפיסוק הפסוק.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" – 601

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

השיעור מוקדש לרפואת ולהצלחת מרת נעה נירית יעיש שתחי',

בת ר' אמנון אהרונים הי"ו,

בעבור שהתנדבה היא ובעלה הרב אורן הי"ו למוסדות יד מהרי"ץ.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם,

ושתזכה לעבור את הניתוח בשלום ובהצלחה ולחזור לאיתנה במהרה,

וימלא הי"ת כל משאלות ליבם לטובה, אכי"ר.

בשם רחמן

השיעור מוקדש לרפואת ולהצלחת מרת נעה נירית
יעיש שתחי, בת ר' אמנון אהרונז'י,
בעבור שהתנדבה היא ובעלה הרב אורן הי"ו
למוסדות יד מהרי"ץ.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשי ידיהם,
ומכל צרה ונזק יצילם, ושתזכה לעבור את הניתוח
בשלום ובהצלחה ולחזור לאיתנה במהרה, וימלא
הי"ת כל משאלות ליבם לטובה, אכ"ר.

ביאור העיון יעקב על הגמרא ברכות דף ג' ע"ב תנו
רבנן ארבע משמרות הוי הלילה דברי רבי, רבי נתן
אומר שלוש וכו', כי מחלוקתם היא האם זה כנגד
שלושה אבות או ארבע אמהות, וחשיבות אמירת
תיקון חצות או קינות בימי בין המצרים.

הגמרא במסכת ברכות [דף ג' ע"ב] אומרת כך,
תנו רבנן, ארבע משמרות הוי הלילה, דברי
רבי. רבי נתן אומר, שלוש. רבי ורבי נתן
נחלקים, כמה הם חלוקת המשמרות בלילה.
לפי רבי זה ארבע, וכל משמרה היא בת שלוש
שעות. ולפי רבי נתן זה שלוש, וכל משמרה היא
בת ארבע שעות.

והגמ' מביאה פסוקים, מהיכן הם לומדים זאת.
אחד מהם, אמר רבי יהושע בן לוי כתוב אחד
אומר [תהלים קי"ט, ס"ב] חצות לילה אָקום
לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מַשְׁפָּטֶי צִדְקָךְ, וכתוב אחד
אומר [שם, קמ"ח] קְדָמוּ עֵינֵי אֲשֻׁמְרוֹת וגו'. דוד
המלך קם בחצות הלילה, כמפורש בתהלים
קי"ט, ופסוק אחד אומר קדמו עיני אשמורות.
אם כן, מחצות הלילה – אם זה 'אשמורות' –
אזי עד הבוקר זה שתיים.

הא כיצד? ארבע משמרות הוי הלילה. שתיים
לפני חצות, ושתיים אחרי חצות. זאת ראייה
לדעת רבי. מה יענה על כך רבי נתן? ורבי נתן,
סבר לה כרבי יהושע. דתנן, רבי יהושע אומר,
עד שלוש שעות, שכן דרך מלכים לעמוד
בשלוש שעות. שית דליליא, ותרתי דיממא,
הוּו להו שתי משמרות. רבי נתן יענה, כי מה
שדוד המלך אמר 'קדמו עיני אשמורות', זה
כלפי אנשים כמותו, דהיינו בני מלכים
המתנהגים בתענוגות, הם ישנים בבוקר עוד
שלוש שעות. הכוונה היא, שתי שעות בתחילת
השעה השלישית. יוצא שהוא קם לפני ה'בני

מלכים', שמונה שעות. אמנם אנשים רגילים זה
שש שעות, אבל אצל ה'בני מלכים' זה שמונה
שעות. א"כ ביחס לזה, יש לו שתי משמרות,
ארבע ועוד ארבע. זהו תירוץ אחד.

תירוץ שני, רב אשי אמר, משמרה ופלגא, נמי
משמרות קרו להו. נכון שזה רק שש שעות, ולפי
רבי נתן שהלילה מתחלק לשלוש אז יוצא שזה
לא שתי משמרות, אלא רק משמרה וחצי, אבל
גם את החצי אפשר להחשיב כשלם, כיון שיש
חצי לפחות, לכן הוא קוראה לזה 'משמרות'.

בספר עיון יעקב [שם] מסביר, מהו יסוד ושורש
המחלוקת ביניהם, האם שלוש משמרות הוי
הלילה או ארבע?

וזה לשונו, נראה דפליגי, אי משמרות הם נגד
שלושה אבות, או נגד ד' אמהות. האם משמרות
הלילה מתחלקים לפי אברהם יצחק ויעקב, או
שרה ורבקה רחל ולאה.

ומהאיי טעמא איתא בתיקונים, תיקון לאה
ורחל, כידוע ליודעי חן. יש את תיקון לאה, ויש
את תיקון רחל, כידוע אלו הם כינויים לשכינה.
אז יש עוד שתי משמרות, א"כ סובר רבי שזה
כנגד האמהות.

אחרי כן מביא העיון יעקב פירוש אחר, הסבר
נוסף בשם הספר כ"ח, אולם לא ברור למי
כוונתו, האם ספר כלי חמדה. לא מצאנו שם.
אבל כנראה זאת טעות, והכוונה לספר כבוד
התורה. וצריך לתקן כ"ה, בה"א. הוא אומר
טעם אחר, לא אכנס אליו כעת, כי החיד"א
בספרו מראית העין חולק בתוקף על הפירוש
ההוא.

גם את הפירוש הראשון, לא הבאתי כעת אלא
מפני שאנו נמצאים בימי בין המצרים, וזה
מעניינא דיומא. כי יש לעורר את העניין הזה
של 'שכינתא בגלותא', ואת העניין של אמירת
תיקון חצות, מי שיכול לומר זאת בלילה, וכל
מה שיכול לעשות, בבחינת אלו דברים שאין
להם שיעור. כל אחד לפי שיעורו. או כפי
שדיברנו בעבר [בשיעור מוצש"ק מטות ה'תשע"א,
ומוצש"ק פינחס ומוצש"ק מטות ומוצש"ק מסעי
התשע"ח, ומוצש"ק מסעי התשע"ט], כי העניין לומר

ולפני התפילה נשמעה 'אזעקה', ואז לא היו עדיין מקלטים, והיו נמלטים לפרדס. האויבים הפציצו בתים, מה יש להם להפציץ בפרדס, אז כולם ברחו למקומות כאלה.

וגם מבית מדרשו – של החזו"א – רצו לברוח לפרדס. ואמר להם החזו"א, תשארו כאן לידי. לאחר כמה רגעים, נשמעו מטוסים מעל שמי העיר, והמספר הנ"ל מעיד ששמע איך שהחזו"א לוחש בשקט, "איך אייס נישט בומבדירן בני ברק" [אני גוזר שלא להפציץ את בני ברק]. ואכן הפצצות כולן, נפלו על מגרשים ריקים מחוץ לעיר.

שאלה מהקהל: אם כבר החזו"א גזר לא להפציץ את בני ברק, מדוע לא גזר שלא להפציץ שום מקום שיש בו יהודים?

תשובת מרן שליט"א: תפסת מועט תפסת, תפסת מרובה לא תפסת. לבטל את הגזירה לגמרי, כנראה אין אפשרות. ובפרט שלמועט מצטרפת אל גזירתו גם זכות המקום.

בשנת התש"ח אמר הגרי"מ ליפקוביץ (שליט"א) [זצ"ל] לתלמידיו, כשהיה ר"מ בישיבת תפארת ציון, כאשר נשמעו הפצצות, והיתה 'אזעקה' בזמן השיעור, ואמר בשם החזו"א, לא להפסיק השיעור, ולהישאר בישיבה ללא פחד, כי בבני ברק לא יפציצו [שם בשיחות חיים עמ' קי"ג].

ובדף קס"ג [הערה 2] הוא כותב כך, בספר ואלה תולדות יצחק מובא על הגרבי" לוי זצ"ל, מעשה ובימי ההפגזות, ירד לבני ברק ושוחח בלימוד ובמילי דשמיא עם החזו"א, עד ערבית. בתום השיחה, יצא עם החזו"א מן הבית לראות אם יצאו ג' כוכבים בינוניים והגיע זמן התפילה. היתה זו תקופה קשה. פצצות נפלו בת"א, והדיהן נשמעו היטב בב"ב. לאחר תפילת ערבית, בסיום 'קידוש לבנה' – אנחנו אומרים 'ברכת' הלבנה – נשא החזו"א את עיניו למרום, הביט בלבנה, ואמר לעומדים לידו, "בחדש זה לא יפלו פצצות בבני ברק".

מובן כי החזו"א ראה זאת על הלבנה.

תיקון רחל ביום, אינו מוכרח בדוקא, האר"י ז"ל לא כתב לומר תיקון רחל, אלא לבכות על החרבן. וכפי שאמרתי בזמנו, ישנן קינות בתשעה באב שלא מגיעים אליהם, כי לא מספיקים לומר אותם, א"כ אפשר בכל פעם מימי בין המצרים להגיד את חלקם. וה' יראה ללבב.

פתחתי בכך, כיון שזה מעניינא דיומא, כנזכר לעיל ובל"נ בהמשך אחזור לכך, מכיוון אחר. [ע"י בסוף השיעור].

בירור דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א כי אין לחשוש מנפילת טילים בבני ברק, ומהם גבולות העיר ב"ב לעניין זה.

דיברנו בשיעור הקודם בעניין עין הרע, האם זה שולט בעיר בני ברק ת"ו, ובכלל בזמנינו. הבאנו כי ישנם כמה גדולים, בשיעור המודפס הוספתי עוד מקור לכך, שכתבו במפורש כי בזמנינו העניין של עין הרע הוא יותר חמור מן הדורות הראשונים. ולגבי העיר ב"ב, הבאנו חילוקי דעות, ובדר"כ מקובל שאין הברדל.

כמובן, הדבר החשוב לכולנו הוא לברר את הנושא המובא בכמה ספרים, כי ישנה הבטחה של החזון איש זצ"ל – הגר"ח קניבסקי שליט"א, שבעיר ב"ב לא יפלו טילים. למרות שבדר"כ שונאי ישראל מכוונים בעיקר לכיוון גוש דן, כי בעיקר הם רוצים להגיע לעיר תל אביב, ואחדים נפלו סמוך לב"ב, על גבול רמת גן. עלינו לברר את הנושא הזה, מהו שורש העניין, ובכדי להבין ולדעת בפועל להלכה ולמעשה, האם צריכים להיזהר או שלא? האם להיכנס לחדר מוגן, למקלט, או לא צריך להיכנס? יהי רצון שלא נצטרך לכך.

עיינתי קצת במקורות הנושא, וישנם דברים חדשים שאינם ידועים.

בספר מעשה איש, הכולל תולדות החזון איש, כתב [בדף קע"ג, אמונה ובטחון, הערה 3] כך, בספר שיחות חיים [עמ' ע"ח] מובא, סיפר לי וכו' שבשנת התש"ח שהיו הפצצות בא"י, וביום אחד הלך הנ"ל – כך מח"ס מעשה איש כותב – להתפלל מנחה בבית מדרשו של החזו"א,

הגרבי לוי נכנס חזרה עם החזו"א לביתו, ושאל, "וכי ממתי מתנהג הרב במופתים...?" והחזו"א השיבו בחיוך סלחני רך, "יהודים מפחדים, מצוה לנחמם..."

צריכים ללמוד את מה שכתוב כאן, לא לקחת את המלים כפשוטם כמשמעם, אלא להבין מה טמון בעצם במה שכתוב כאן. כביכול נראה, כי החזו"א רצה להרגיע את האנשים, באופן פסיכולוגי, בכדי שלא יפחדו. אבל הדבר אינו נכון. אנשים גדולים, כאשר שואלים אותם על נסים ומופתים שאירעו בזכותם, הם תמיד מבטלים זאת, כדי שלא ייחסו הבריות את הגדולה לעצמם. כגון שהיה איזה חולה שהתרפא, והוא אמר, הרב, בזכות שהרב בירך אז החולה התרפא. אז הרב מבטל זאת, מחפש כל מיני סיבות אחרות, בכדי שלא לקחת ח"ו לעצמו גדולה וכבוד. חז"ל אומרים [בבא בתרא דף קט"ז ע"א] כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם, ויבקש עליו רחמים, שנא' [משלי ט"ז, י"ד] חֲמַת מֶלֶךְ מְלֹאכֵי מוֹת וְאִישׁ חָכֵם יִכְפֹּרָנָה. ויש מפרשים בזאת בדרך צחות, למה נקטו אצל חכם, ולא כמו שהיה ראוי לומר אצל צדיק? אלא, צריך שהצדיק הזה יהיה חכם. כי אם הצדיק הזה יחשוב שאכן הוא זה שעשה זאת, הדבר מסוכן, זה לא טוב. עליו להוריד את זה מעל עצמו. זאת הגדלות.

הפוך מאנשים קטנים שמחפשים שיתלו בהם גדולות ונצורות, שיפרסמו עליהם שהם מחוללי ישועות, גם מה שבכלל לא קשור אליהם. לצען בצע כסף, כבוד וכדומה.

לכן כתוב כאן, שהחזו"א השיב לו 'בחיוך סלחני רך', כביכול זה קצת פגיעה, הוא צריך לסלוח לו.

בהמשך מובא כך, בזמן המלחמה נפלה פצצה ליד "ארגמן", היא התפוצצה והזיקה. משסיפרו זאת לחזו"א, אמר, כנראה שמקום זה אינו בתחום בני ברק!

אתם זוכרים היכן זה 'ארגמן'? אינני יודע האם זה קיים היום, זאת חנות שהיתה על יד 'הכביש השחור', המפריד בין ב"ב לפרדס כץ.

שאלה מהקהל: איפה זה היה 'ארגמן'?

תשובת מרן שליט"א: בקצה רחוב רבי עקיבא, על יד הכביש השחור. הכביש הראשי מתל אביב, לכיוון פתח תקוה וכו'. בסוף בני ברק. בגבול.

אבל צריכים לדעת, כי יכול להיות שהגבולות מאז נשתנו.

הגר"נ קרליץ זצ"ל בספרו חוט שני [ענייני חנוכה דף ש"ט] מדבר לגבי אם אדם נמצא בעיר, הולך לביקור אצל ההורים או קרובי משפחה, מצד דין אכסנאי הוא יכול לצאת יד"ח ע"י השתתפות בפרוטה איתם, אבל אם אתה והם באותה העיר אז אל תעשה כך, אלא תלך ותדליק בביתך. אבל ישנה עיר גדולה, וישנה עיר קטנה, אז מה זה נקרא 'עיר'?

כתוב שם [בהערות שער הציון אות ט"ז] כך, ועיר אחת, מיקרי כל שההרגשה שלו שהוא נמצא באותה העיר, אף שהמרחק גדול בין ביתו למקום שמתארת. יכול להיות לפעמים, שתי ערים, הוא נמצא בעיר אחת סמוך לגבול, אבל סוף סוף זאת עיר אחרת. ויכול להיות באותה עיר, אבל המרחק הוא עצום. א"כ מה המודד? התשובה היא, כי אם מרגישים שזו אותה העיר, אז זה נחשב מחובר, כעין מה שידוע לגבי איסור ייחוד, וע"כ הוא צריך ללכת להדליק בביתו.

ומענין לענין, סיפר הגר"נ קרליץ שליט"א, שבזמן החזו"א נפלה פעם פצצה בפרדס כץ, שבפאתי העיר בני ברק. ואמר החזו"א, שמע מינה שפרדס כץ אין היא בני ברק [אף שבאותה תקופה כבר פרדס כץ היתה בתחום שיפוטה של עיריית בני ברק]. כך היה בימים ההם.

והוסיף הגר"נ קרליץ, שבזמנינו שהרבה חרדים גרים שם, ויש שם הרבה מוסדות תורה, מיקרי כבר כי שייכה אותה העיר – גם פרדס כץ – לבני ברק. מובן כי היה ברור לו, שבבני ברק לא תיפול פצצה. ואם באיזה מקום נפלה פצצה, הדבר סימן שזה לא בני ברק.

בדברי ממש, ויפסיקו לבוא אלי, ואוכל ללמוד במנוחה".

מי שקורא זאת, עלול להבין כי הנה הגר"ק בעצמו מודה, שלא חייב להיות שלא יפלו טילים, הכי הרבה יגידו שטעיתי. דהיינו, ישנו צד שכן יפול, כן יתכן. אלא אז יגידו שאני טעיתי. הוא עצמו לוקח בחשבון כאילו שיש צד שכן יפול.

אולם נדגיש שוב הפעם, צריכים להבין שזאת תשובה רק לפי רמת השואל, ולפי מדת הענוה שהגר"ק מצויין בה. עוד מעט, לפי ההמשך, תבינו זאת יותר טוב.

בספר מנחת נתן להרה"ג נתן אינפלד זצ"ל, היכרתי אותו לפני כחמשים שנה, כאשר הוא היה ראש ישיבה בבאר שבע ת"ו, כנראה בסוף ימיו הוא עבר לבני ברק, הוא כותב [שיחו בכל נפלאותיו, דף ק"פ] כך, בליל שבת קודש, בשעה שתים וחצי לפנות בוקר, הוחרדו תושבי בני ברק לשמע האזעקות. לפתע נשמע קול נפץ עז, וממרפסת ביתי, שמענו קול צופרי האמבולנסים וכוחות הבטחון שהוזעקו לאיזור, ואת קריאתם ברמקולים להתפזר ולא להפריע לכוחות ההצלה המפנים את ההריסות, לבדוק האם יש ניצולים.

באותה שעה, עלה אחד לבית הגר"ק שליט"א ששקד על תלמודו. אתם זוכרים מתי זה? שימו לב. בשתים וחצי לפנות בוקר. ואמר לו, "זה עתה נפל טיל בבני ברק, ברחוב רבן יוחנן בן זכאי". הגר"ק שליט"א לא נרעש לשמע הידיעה, רק אמר בפסקנות, "לא יכול להיות שטיל נפל בבני ברק". והמשיך ללמוד ללא כל התרגשות.

מובן שבאותה שעה לא ידעתי מהמתרחש בבית רבינו, אך סמוך ובטוח בברכתו של אותו צדיק הלכתי למקום נפילת הטיל, ובעצמי מדדתי כחמישה עשר מטרים בערך מגבול בני ברק.

יפול מצדך אלף, אליך לא יגש. לא תאונה אליך רעה, ונגע לא יקרב באהליך. הטיל לא

סיפור על מדת הענוה של הגר"ח קניבסקי שליט"א בתשובתו לשואל מה יענה אם ח"ו יפול טיל בב"ב, תשובה לטענה שהרי אין סומכין על הנס כפי שמצינו אפילו בבית המקדש, והאם צריך לרדת למקלט בשעת אזעקה בבני ברק.

בספר אוצר הסיפורים למחנכים [חלק ב' דף 379] מאת הר' ישעיה הורוויץ, כתב כמה סיפורים על מדת הענוה של הגר"ח קניבסקי שליט"א.

צריכים לדעת, ואני ג"כ זוכר זאת באופן אישי, כאשר דיברתי איתו בביתו, לפני כשלושים שנה, זה דבר שקשה להאמין כיצד הוא מבטל את עצמו, לא מחשיב את עצמו, אבל באמיתיות לא מחשיב את עצמו. לא שעושה את עצמו כך. ישנם אנשים עם ענוה מזוייפת, כאילו. אבל אצלו רואים שהוא אמיתי, כלל לא חושב שיש לו איזה מעלה וחשיבות, שצריכים לשמוע לו, או לבוא אליו. הוא אומר את דעתו, אבל אף אחד לא מחוייב בשבילו.

הוא מביא שם כמה סיפורים, אולם אגיד רק מה שנוגע לעניינינו. אבל שוב הפעם, צריכים להבין את הסיפור. כי מי שקורא זאת באופן שטחי, עלול לטעות. אני בעצמי, פעם טעיתי בזה. כך התפרסם בשמי בעלון 'תוצאות חיים' של בחורי הישיבות לפני כמה שבועות ופרשת בהעלותך, גליון 175, אבל עכשיו יהא מובן שחזרתי בי. צריכים להבין את מה שאמרו, לפי מי שאומר. לא לקחת את הדברים, לפי הקליפה והחיצוניות.

זהו דבר מדהים. מובא שם כך, עם פרוץ מלחמת המפרץ, בשנת התשנ"א, הורה מורנו שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א לכל שואל, שבבני ברק אין צורך לחבוש מסכות גז, כי בבני ברק לא יפלו טילים.

ואחד חכם בעיניו, שאל את הגר"ח, "מה יעשה הרב אם יפול טיל בבני ברק?" אינני יודע, כנראה אחד שהיה לו קצת חוצפא ועזות, שאל את הגר"ק, ואם בכל זאת יפול טיל בבני ברק, מה הרב יגיד?

תשמעו מה הגר"ק השיב לו. לא להאמין. וענה, "אזי ידעו כולם, שאיני יודע כלום, ושאיני

נפל בבני ברק, אלא על יד בני ברק, חמשה עשר מטרים מב"ב.

הרבה הרבה באו לשאול אותו האם לעזוב את בני ברק, וענה לכולם בסבר פנים יפות, והבטיח לכולם שבב"ב לא יפציצו ואין לפחד כלל, ונתן חיזוק ואמונה לבני התורה בב"ב. הפיח בטחון בכולם, כי זה התפרסם מאד, וכמובן שנתקיימו דבריו. ובעוה"ר הפציצו ת"א ר"ג וכו', סביב ב"ב, וממש כמה מטרים מב"ב, ובב"ב לא הפציצו. ואילולא הבטחתו וברכתו של הגה"ק והצדיק, היו בורחים מב"ב ג"כ, כמו שהמונים ברחו מכל אזור ת"א ר"ג וכו', כי כל ההפצצות לר"ג ולת"א וכו' עברו דרך בני ברק, וכולם ראו אותם, ותקף פחד נורא ואיום, ושמעו היטב את כל הקולות של הפצצות. ובכוחו של אותו צדיק הגה"ק שליט"א, ובאמונה בכוח תורתו ותפילתו הנשגבה, התגברו והתחזקו עד למאד, שאין לשער ולתאר כלל. ואפילו בשעת אזעקה, המשיכו ללמוד.

בהמשך [שיר של פגעים, דף קפ"ב] הוא כותב כך, ואכן יודעים אנו שככל פעם שנשמעה אזעקה, ורבים מיהרו להסתגר בחדרים האטומים ולחבוש את מסכות הגז, מפחד הטילים הכימיים והבקטריוולוגיים שהיו תחת יד הצורך, כפי שגילו מאוחר יותר הפקחים מטעם האו"ם, היה הגר"ח"ק שליט"א קם ופותח את חלונות חדרו לרווחה. עובדא זו התפרסמה, ורבים פירשוה בכך שמבקש הוא להודיע על בטחונו, שלבני ברק לא יאונה כל רע, ואין צורך לחשוש מכל דבר.

אבל אנו יודעים, שכוונה אחרת היתה לו בזה. בפתחו את החלונות, היה משקיף חוצה ואומר שבע פעמים מזמור יושב בסתר וגו' ותהלים צ"א, שהוא שיר נגד פגעים, ונגד נגעים [וכמו שאמרו בשבועות דף ט"ז ע"ב], ובחידושי אגדות למהר"ל ז"ל שם, פגעים לנפש, ונגעים לגוף, ונדחים מכח הקדושה עיי"ש.

הגר"ח"ק עשה זאת, בכדי להתפלל על כל הסביבה.

לפני כן [בדף קפ"א] מובא כך, חכם אחד מגיד שיעור בבני ברק, שלח שאלה בפתק, בשעת אזעקה לא הפסקתי והמשכתי בשיעור. והשיב הגר"ח"ק שליט"א בזה"ל, יפה עשה שלא הפסיק.

וידוע שהורים רבים תושבי חו"ל, רצו שבניהם הלומדים בישיבות בא"י, יחזרו לחו"ל. ורבים שאלו למרן ראש הישיבה רשכבה"ג הגאון רבי אליעזר שך זצוק"ל, האם לקחת הבנים. ואמר להם, "רבי חיים שליט"א אומר שלא יפציצו ב"ב, ואין כל סיבה לעזוב את הישיבות".

אני קורא בפניכם רק 'ראשי פרקים', מי שירצה יראה זאת בגוף הספר.

ואל תחשבו שזה רק בני ברק. מובא שם בהמשך [עמ' קפ"ג] כך, ומעשה באברך שבא באותם ימים לפני הגר"ח"ק שליט"א, וסיפר שהוא מתגורר בתל אביב, ועתה נפשו בשאלתו האם לעזוב את המטרופולין, שהיתה המטרה העיקרית לטילי האויב, ורבים עזבו את העיר בבהלה לקצווי המדינה, אבל הוא יודע שהמקום הבטוח ביותר הוא בבני ברק. האם לעבור אליה?

שאלו הגר"ח"ק למעשיו בתל אביב, ואמר שהוא בעל תשובה, ומארגן בבתי כנסת שיעורי תורה. והם מהדברים שצריכים תמיד חיזוק [ברכות דף ל"ב ע"ב], על אחת כמה וכמה בימי מתח ונפילת הטילים, כשהאנשים פחדו לצאת מבתיהם באותם זמנים.

כשמעו, ענהו הגר"ח"ק, "אם זה עיסוקך, אין לך ממה לפחד. תוכל להישאר לבטח בתל אביב". וברכו בחמימות בפסוקי שיר של פגעים, "לא תירא מפחד לילה מחץ יעוף יומם, יפול מצדך אלף ורובה מימינך אליך לא יגש, לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך, כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך".

בעל הספר מנחת נתן, מוסיף וכותב כך, באותה תקופה צריך הייתי לנסוע לארצות הברית בשליחות הכולל, ואשתי תליט"א פחדה להישאר לבדה בעתות החרדה, כאשר בכל לילה נשמעו אזעקות מחרידות לב. ואף

התפילה בבוקר, נכנס אברך אחד להגרא"מ שך וסיפר לו מה שאירע. אמר לו הגרא"מ שך, גם אתה מאלו ששמחים שהטיל לא נפל בבני ברק? אני לא שמח כל כך. משום שלדעתי, הטיל שנפל סמוך לב"ב, זו התראה לב"ב.

ולמה צריך התראה בשבת בב"ב? הרי ב"ה אין חילול שבת בעיר הזאת?

אבל, כמה ביטול תורה יש בשבת. בזמנים שעברו, היו בתי הכנסיות מלאים בני אדם בלילות שבת הארוכים, שישבו ולמדו. גם כשגומרים את הסעודה בשעה שמונה וחצי, אפשר אח"כ לבוא לביהכ"נ ללמוד ארבע שעות, למה מבטלים את הזמן בליל שבת? יתכן שהטיל בליל שבת, בא לעורר שצריך לנצל את הזמן של ליל שבת, ולשבת וללמוד. אז גם את בני ברק צריך להפחיד קצת, זה מתקרב אליכם. מדובר בפרט בימות החורף, שהלילות ארוכים.

בספר למעלה למשכיל [דרכי עבודה, עמ' רס"ח] מובא כך, הלך מאן דהו לספר זאת למרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצ"ל. שאלו מרן, מדוע לדעתו נפל הטיל דוקא שם, ולא בבני ברק? השיב לו אותו אברך, שזו עיר של תורה וקדושה וכיוצ"ב. וביטל מרן זצ"ל את דבריו בהנף יד.

או אז הסביר לו מרן, כי לכוח התורה וטהרת הלב שלנו, ישנה השפעה עד לשטח זה. ומעבר לזה אין בכוחו להשפיע. ואילו אנו היינו מחוזקים יותר בתורה וקדושה, היה הכח הזה משפיע אף מעבר לגבולות העיר. ואילו ניחלש חלילה, אף על גבולות העיר לא ישפיע.

זאת נקודה חשובה מאד. זהו כפי שכתוב לגבי הצדיקים, כגון רבי יהושע בן לוי, כי גם בסביבה שלו לא היו ח"ו נזקים. בדרך כלל. והנה במסכת מכות [דף יא.] כתוב עליו, כי כאשר במרחק שלוש פרסאות ממקומו טרף ואכל אריה איש אחד, בגלל שלא הגינה זכותו, לא דיבר עמו אליהו הנביא שלושה ימים. מרחק שלוש פרסאות. הפלא ופלא. אנחנו, הזכות שלנו, היא קטנטונת. ע"כ זה משפיע רק עד

שבבני ברק לא נתקיים ב"ה 'מחוץ תשכל חרב', וגם בארץ הקודש כולה, בה נפלו טילי טילים, לא היו ב"ה נפגעים, מלבד מחלל שבת בפרהסיא שהתקלס והתגרה בשומרי השבת בבני ברק, והדברים עתיקים.

הדבר ידוע, אחד רשע שהיה לשעבר נוסע בשבת בב"ב עם אופנוע, בימים ההם, משומד להכעיס, והסקאד פגע בו בכניסה למקלט. הוא ברח למקלט, אבל הטיל תפס אותו בכניסה.

אבל גם בבני ברק, נתקיים "ומחדרים אימה". דהיינו, הישיבה בחדר האטום בחרדה, עד השמע צפירת הארגעה. לפיכך ביקשה אשתי שאדחה את הנסיעה.

הלכתי והסחתי דאגתה לפני הגר"ק שליט"א. והשיבני, "אמור לה בשמי, שלא תפחדו". וברכני בברכת הדרך, ונתקיימה בי בס"ד.

כעת תשמעו דבר מחריד. והנה ראיתי שענינו אדומות ומוקפות כעין טבעות שחורות הרגילות להראות עקב נדודי שינה. שמעתם? הוא מסתכל על הגר"ח קניבסקי ומתפלא, למה שחור לו בעינים?

הרהבתי עוז ושאלתי לסיבת הדבר. מה קרה? מדוע הרב לא ישן?

עכשיו תשמעו את הסוד. נענה ואמר, "רבים שאלוני, ולא ענית. אבל לכם יכול אני לגלות. הלא "הבטחתי" שלא יפלו טילים בבני ברק, ועל כן חייב אני להתפלל ולהעתיר על כך, כדי לעמוד בהבטחתי. בגלל זה אני ישן פחות מהרגיל, ומתפלל יותר מהרגיל".

שמעתם? א"כ לא מספיקה ההבטחה של החזו"א, אלא צריך להוסיף שמן למדורה, להוסיף דלק, כי ח"ו אולי נשתנה משהו מזמן החזו"א.

*

כעת נביא בס"ד, את השקפת הגרא"מ שך זצ"ל, המובאת בספר פניני רבנו אבי עזרי ועמ' קצ"ב].

הרב משה מרדכי שולזינגר זצ"ל מספר שם, שלא נפלו טילים בבני ברק, אלא רק מסביב לב"ב. והעיר בני ברק צהלה ושמחה. לאחר

גבולות העיר ב"ב. ותו לא. אבל אם הכוח היה יותר חזק, היה צריך להיות שלכל הסביבה זה לא יגיע. וחס ושלום, אם יהיה יותר גרוע, גם בב"ב עצמה יתכן ח"ו סכנה.

במלים אחרות, אי אפשר לדעת מה יהיה מחר, לכן לא להיות בטוחים גם על העתיד. ה' ישמור.

כעת תשמעו, ראיתי בספר 'הלכות אזעקה' להרב גמליאל רבינוביץ שליט"א ועוד חכם אחד – כנראה עדיין לא נדפס, רק הספר בדרך להוצאה לאור – הם שאלו כמה רבנים לגבי העניין הזה בזה"ל,

שאלה. רב אחד אמר, בעיר מסויימת לא יפלו טילים. אפשר לסמוך עליו ולא להיכנס שם למרחב מוגן?

תשובה. הג"ר אביגדר נבנצל, רבה של העיר העתיקה, כתב, "איני יודע".

הג"ר שמאי קהת הכהן גרוס, מח"ס שו"ת שבט הקהתי, כתב, "אין סומכין על נסים".

הרב נבנצל, הוא 'באמצע', בין החוגים שלנו לבין החוגים האחרים, הוא מכיר את הגר"ח קנייבסקי, אז הוא ענה בחכמה, כמו שאמרו חז"ל, למד לשונך לומר איני יודע וע"י דרך ארץ זוטא ג'.

אבל תשמעו מה ענה רב אחר, שהוא מהחוגים הפשרניים, הרב שמואל מרדכי, תושב הגליל, כתב, "אסור בשום אופן ופנים לסמוך על מי שאמר כי בעיר שלו לא יפלו טילים".

גם הסגנון כאן תמוה בעיני, כביכול בני ברק היא העיר של הגר"ח קנייבסקי. 'בעיר שלו'. חס ושלום. גם הוא לא התכוון לעבור על דבר תורה שאמרה לא לסמוך על הנס. אפילו בבית המקדש לא היו סומכים על הנס, אעפ"י שהנסים היו מתרחשים. לסמוך על נסים? בשום אופן לא לסמוך.

בהמשך אסביר, מה התשובה על הטענות הללו.

שאלה מהקהל: זה לא נקרא 'נס', זאת זכות. תשובת מרן שליט"א: יפה. עוד מעט בל"ג אסביר זאת, ואביא את המקורות והיסודות.

הם מביאים שם בהערות כך, זה מה שאמר הגר"ח קנייבסקי על עיר הקודש בני ברק, עפ"י הבטחת החזו"א. וכשנשאל הגר"ח, האם הבטחת החזו"א מתקיימת גם אחרי פטירתו? וכי החזו"א הבטיח זאת לדורות עולם? עד מתי? מובן כי הגר"ח לא יגיד, החזו"א לא נמצא אבל אני נמצא...

הוא ענה כך, כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק [ברכות דף ט' ע"ב]. זאת טעות, וצ"ל עמוד א'. ורבי שמעון סבירא ליה בספרי [עקב סי' ל"ח], אין זה קידוש ה' שדברי צדיקים קיימין בחייהם, ובטלים לאחר מיתתן. אחרי שהחזו"א נפטר, הדבר יתבטל? לא יתכן. (ולא יתכן כן). ואם כן, כשהחזון איש צ"ל אמר שבבני ברק לא יהיו פצצות, כמו שהעיד הגה"צ רא"צ טורציין צ"ל, בודאי יתקיים גם היום, ואין לפחד כלל".

מצד שני, ראיתי שמובא שם בהמשך כך, וראיתי שהגר"ח גם אמר לרדת למקלט, להצטער עם שאר עם ישראל. דהיינו, הוא לא אומר לא לרדת למקלטים, בכדי שלא להסתכן, אלא כיון שעם ישראל סובל. כמו שאמרו חז"ל להצטער בצרת הציבור. אינני יודע, אולי כוונתו בתנאי שלא יהיה ביטול תורה מכך, כגון אם ישנם שיעורי תורה. בכל אופן, כך כתוב כאן.

וכעת תשמעו, ובעניין הבטחת החזו"א, הגר"נ קרליץ נשאל ע"י אחד מנכדיו, איך ראוי לנהוג כאשר נמצאים בשטח פתוח בבני ברק? השיב, "להיכנס למקום מוגן". כאשר נשאל, האם החזו"א לא הבטיח שבבני ברק לא יפלו טילים? השיב, "ההבטחה ניתנה, ובאזני שמעתי אותה ממנו". הגר"נ קרליץ שמע אותה באזניו, זה לא 'סיפורים'. אולם מחובת ההשתדלות, אין להימנע, ויש לשמור על כללי הזהירות". דהיינו, לא יפלו פצצות, אבל אין פירוש שאתה לא תעשה כלום, כי השתדלות כן צריך לעשות.

ובזמן מלחמת המפרץ, הגראמ"מ שך אמר, איך ר' חיים יכול לקחת אחריות להגיד שלא צריך מסכות?

זאת תשובה קצת חסרה. לא ברורה. כי בודאי שאם המקום טמא, הדבר מסוכן, אפילו שתהיה מסביב קדושה. אבל כנראה, בכל זאת, סוף סוף מסביב זאת ב"ב. כנראה שזה בבחינת, השכן אתם פתוך טמאתם' [ויקרא ט"ז, ט"ז]. ישנו מושג כזה [עיין שיעור מוצש"ק בהר התשע"ז].

*

לגבי הטענה ש'אין סומכין על הנס', כי אם מצינו שאפילו בבית המקדש לא סומכים על הנס, וכי בבני ברק עיר הקודש נסמוך על הנס? כמו שהבאנו כי ישנם רבנים שטענו כך.

נקדים היכן מצינו שבביהמ"ק לא סמכו על הנס? ישנן הרבה ראיות לכך, אבל נביא את חלקן.

במסכת שבת [דף קכ"ד ע"א] כתוב לגבי לחם הפנים, רש"י כותב שם בד"ה משום איעפוש, עשו קנים בין מערכות לחם הפנים, שלא יתעפש, שאין סומכין על הנס. זה דבר אחד.

בתלמוד ירושלמי במסכת שקלים [פרק ששי הלכה ג'] מובא, כי ללחם הפנים עשו שלחנות של שיש, והסיבה שלא עשו של כסף, מטי בה בשם ר' יוחנן, לית כאן של כסף, מפני שהוא מרתית. דהיינו, הכסף מתחמם, והלחם ע"ז מתקלקל. אבל לכאורה, לא כן תני, זה א' מן הניסים שנעשו בבית המקדש, שכשם שהיו מניחין אותו חוס, כך היו מוציאים אותו חוס, שנאמר [שמואל א' כ"א, ז'] לָשׂוּם לֶחֶם חֹם בַּיּוֹם הַלֵּקְחוֹ. במשך שבוע שלם, הוא היה נשאר חם, כמו בשעת האפייה. חם כמו שסילקו אותו. אלא התשובה, רבי יהושע בן לוי אמר, אין מזכירין מעשה ניסים. כלומר, אין סומכין על הנס. זה דבר שני.

דבר שלישי, ערב יום הכיפורים לא מניחים לכהן גדול שיאכל דברים המחממים. לכאורה, מה הבעיא? הרי כתוב במסכת אבות [פ"ה משנה ה'], כי אחד מעשרה נסים הוא, שלא אירע קרי לכה"ג ביום הכיפורים. א"כ מה החשש? אלא, 'אין סומכין על הנס'.

במסכת פסחים, פרק תמיד נשחט [דף ס"ד ע"ב] ישנה מחלוקת בין אב"י לרבא, 'נעלו תנן, או נועלין תנן. דהיינו, הרי הפסח נשחט בשלוש

אני ג"כ זוכר זאת, דיברו על כך בזמנו, איך הגר"ק לוקח על זה אחריות? זכורני כי אמרו שחמיו, הגרי"ש אלישיב זצ"ל נשאל על כך, כי רבי חיים אומר לא לקחת מסכות. והוא ענה, עם בת שחוק על פניו, אולי יש לו רוח הקודש... אז שאלו את הגר"ק, איך אתה יכול לקחת אחריות זו על עצמך? הגר"ק הסביר, אני יכול להגיד שלא יפול בבני ברק, כי אני לוקח בחשבון שיש הרב שך בבני ברק. הרב שך עצמו, לא לוקח את זה בחשבון...

ובהמשך הם מביאים כך, ובחודש תמוז התשע"ד, החלו שונאינו הרשעים ימ"ש מארגון החמאס לירות רקטות על מקומות רבים בארץ ישראל. ולאחר היום הראשון בו נשמעה אזעקה, היה חשש גדול ופחד בלבם של רבים.

נשאל הגראי"ל שטיינמן, האם צריך לפחד, והאם כדאי לטוס לחו"ל בשעה זו מפחד הטילים? הוא ענה ואמר כשבת-שחוק על פניו: מה יהיה אם כל היהודים ילכו מארץ ישראל? והוסיף ואמר, שאין צריך לעזוב, ובירך שהכל יעבור בשלום.

וכשנשאל הגר"ח קניבסקי, הוא אמר, תגיד להם (למי שחושש), שיבואו לבני ברק. אמרו לו: אבל אינם רוצים לבוא לבני ברק, רוצים להישאר בבית שמש, או לטוס לאמריקה?

ענה הגר"ח"ק: במקום לאמריקה, תבוא לבני ברק [פותח את ידך ח"א עמ' תקט"ז].

והרב יוסף אבוטבול, מח"ס שער יוסף, העביר לנו מה ששאל את הגר"י יהודה אריה הלוי דינר, רב ביהכ"נ דברי שיר בבני ברק ואזור מרכז העיר, בענין הזה, שאלה: האם גם בבני ברק שהגר"ח"ק אמר שלא ירדו טילים, יש להכנס למקום מוגן? כי הרי חזינן דנפלו אתמול בלילה רסיסים, ואפשר שיש לעשות כמה שיותר השתדלות? תשובה. לא חייב ליכנס.

שאלה. האם אפשר להגיד לאנשים שיחזרו בתשובה שבבני ברק במקום שיש אינטרנט פרוץ אין את ההבטחה של מרן הגר"ח"ק ע"פ החזו"א דהוא מקום טמא?

תשובה. תמיד טוב לעשות תשובה.

כתות, מכיון שנכנסים אנשים רבים לביהמ"ק, היו צריכים לנעול את הדלת. כי אם יכנסו יותר מדאי אנשים, הם ח"ו ידחקו האחד את השני, והדבר מסוכן. השאלה היא, האם נועלים כאשר רואים שישנם מספיק אנשים, סוגרים בכדי שלא ייכנסו היתר. או הן ננעלו, בדרך נס. בכדי שלא תהיה סכנה. זאת המחלוקת, אביי אומר שסומכין על הנס, ורבא אמר שלא סומכין על הנס, וע"כ 'נועלין' תניין. הרמב"ם כותב (הל' קרבן פסח פ"א ה"א) כמו רבא. והצל"ח מסביר, כי הסיבה שלא סמכו על הנס, מכיון שזה רק לכתחילה, כי בדיעבד גם אם לא יהיו ג' כתות הדבר אינו מעכב, אבל סתם כך גם אביי מודה שאין סומכין על הנס. ווע"ע לחיד"א בספרו פתח עינים שם ד"ה וסמכין.

יכול להיות, שזהו כפי שהיה בבית המקדש, וְהַפִּיתָ בְּהִפְנֹתוֹ אֶבֶן שְׁלֵמָה מִסֵּעַ נִבְנָה וּמִקְבֹּת וְהִגְרָזוּן כָּל כְּלִי בְּרָזָל לֹא נִשְׁמַע בְּפִיתָ בְּהִפְנֹתוֹ (מלכים א' ו', ז'), כתוב בספר הזוהר הקד' – כך הרמ"ק מסביר – שהיה נראה כי כביכול הבנאים בונים, אבל הם רק הניחו את ידיהם על האבנים, על הבנייה, כי הבית בעצם נבנה מאליו. א"כ יכול להיות, שכאשר נעלו את דלתות העזרה, הם כביכול "נעלו", הם הרגישו שאינם צריכים להתאמץ, הדלתות לבד זזו. רק כלפי חוץ, היה נראה כאילו שהם נועלים. כך כתבתי בס"ד בנפלאות מתורתך על הפסוק בהפטרה, וירמסוהו העם בשער. ואכמ"ל.

אס"כ, החכמים האלו הטוענים כי בנ"ד אין סומכין על הנס, כי אפי' בביהמ"ק אין סומכין על הנס, חושבני כי ההבדל הוא ברור, אין קשר בין הדברים, ראינו הרבה מן הדוגמאות, כל הדברים האלה, כגון הלחם שלא יתעפש, או שיתקלקל הלחם מחוס ורתיחת הכסף, אם השלחנות היו מכסף, דברים אלו הם נגד הטבע. כלומר, באופן נורמאלי זה מה שהיה צריך להיות, שהלחם יתעפש, אם עוברים כמה ימים. או אם שמים אותו על שלחן של כסף. וכן דברים המחממים. בדרך הטבע, זהו מה שצריך להיות. אי אפשר לסמוך, אם נכנסים כמויות גדולות של אנשים, נדחקים אלפי אנשים, כפי

שמצינו שבזמן אגריפס המלך (בגמ' פסחים שם) עשו חשבון והיו בביהמ"ק לכל הפחות שתיים עשרה מליון. ציבור עצום. בודאי שהדבר מסוכן. זה נגד הטבע, שלא יקרה אסון. על כן, אין סומכין על הנס. אבל אין קשר לנדון דידן, שלא נופלים טילים בעיר בני ברק. אינני יודע, אולי מסתמא ישנם עוד מקומות שלא נופלים שם טילים, סתם מקומות. דהיינו, זה לא נס, זה לא נגד הטבע. בודאי שזהו פלא עצום, כי זה כאן במרכז. אבל מצד שני, אי אפשר להגיד שזה נגד הטבע, כי זה לא נגד הטבע. זה דבר אחד.

דבר שני, כידוע היו הרבה צדיקים, כל הדורות, ונזכר כבר בגמרא (וכדלקמן), כגון אם היה רעש אדמה – רעידת אדמה, מסופר זאת על הרבה צדיקים, למשל אם היו בבית הכנסת, אשר אמרו לאנשים מסביבם, תבואו על ידי, או כל זמן שאני נמצא לא ייהרס הבית. עד שהם יצאו ואז הבניין נפל, רק אחרי שהם יצאו.

[בשבת אלטמעה, דהיינו השוד שאירע בשבת בחודש אדר ה'תש"ח, שפרצו שבטים כפריים ערביים לבתי היהודים בעי"ת צנעא ושדדו מכל הבא לידם, בחור אחד ממשפחת גרשי נמלט מביתו מחמת הפחד הגדול, על ידי שעלה לגג ביתו ורץ על גגות הבתים, שהיו מחוברים זה לזה. הגיע לגג ביתו שלמהר"ח כסאר זצוק"ל וירד לתוכו, ומצא את הרב יושב ואוכל געלה לכבוד שבת קודש כדרכו. אמר לו, מארי, יש כעת שוד בכל שכונת היהודים. אמר לו, אל תירא, שב ואכול עמי. ואכן השודדים לא נכנסו שמה. כך שמעתי מפי בעל המעשה עצמו.

לפי מיטב ידיעתי, רק לשני בתים לא נכנסו השודדים, בית מהרח"כ, ובית הצדיק הר"ר שוכר חבשוש זצוק"ל (לימים רב בית הכנסת ענף חיים, בשיכון ה', פה עירנו בני ברק), שכן הוא עמד בפתח ביתו ובידו ארבעת המינים, והשודדים הוכו בסנורים, כפי ששמעתי מפיו. איתמר].

מובא לגבי בנות צלפחד, החכמניות והדרשניות, שהן התחתנו בגיל ארבעים.

בני הרה"ג משה שליט"א אמר לי השבוע דבר חידוש. הוא שלח אברך אחד לשאול את הגר"ח קניבסקי, כבוד הרב, חס ושלום, נכון שישנה הבטחה מהחזו"א וכו', הכל טוב ויפה, אבל כפי שיעקב אבינו חשש 'שמא יגרום החטא', למרות שהקב"ה הבטיח לו וכו', אולי ח"ו ישנן עבירות.

הרב משה שליט"א סיפר לי, כי הגר"ח קניבסקי התרגש מהשאלה, אפילו התרעם, וענה כך, אבל זה חילול ה'. החזו"א הבטיח שלא יפול.

מכך הוא מפחד, חילול השם. החזו"א אמר, צדיק גוזר, והקב"ה לא יקיים? או חושבני, כי עצם הדבר שיפלו טילים בעיר בני ברק, לפי מה ששמעתי, זה יכול להיות חילול השם. שמעתי כי כאשר נופל טיל או פצצה באזור, העיתונאים ועוד רבים אצים ורצים לראות היכן בדיוק נפל הטיל? האם בתוך בני ברק, או מחוץ לבני ברק?

כפי שדיברנו [שיעור מוצש"ק אמור התשפ"א], לצערינו הרבנים כיום צריכים לעשות הפגנות בבני ברק כנגד מספר חנויות של אלו המוכרים מכשירים אסורים, ואינני יודע האם הם כבר הצליחו בכך. בני ברק לא קדושה וטהורה במאת האחוזים. לצערינו. ובעוה"ר ישנה גם שנאת חנם, מחלוקות ומריבות, אפילו במקומות של תורה. וכהנה וכהנה. השם ירחם. אם כן, מי שישאל 'שמא יגרום החטא?' תשובתו בצידו. שאני התם אצל יעקב שלא היה חילול ה' אם ה' לא ישמרהו ויצילהו, כי זה לא ידוע רק לו. משא"כ בנ"ד. ק"ו העיר בני ברק שמפורסמת בכל העולם.

ישנו עוד דבר. בספר עלינו לשבח [חלק שני, חומש שמות דף קפ"ב] מובא כך, הגר"ח קניבסקי אמר שאחת הסיבות להבטחתו של מרן החזון איש זצ"ל שלא תיפולנה פצצות בבני ברק, היא משום שבעיר זו לא משתמשים בחשמל בשבת, ויש בכך משום קידוש שם שמים גדול, כשמוכחים קבל עולם שלא רוצים ליהנות מעבודה בשבת של יהודים.

והסיבה שלא נישא, מובאת בגמ' מסכת בבא בתרא [דף קי"ט ע"ב] כי עד אז לא מצאו משהו הגון ומתאים להם. מסביר הרשב"ם, בטוחות בצדקתן שיעשה להם נס כיוכבד. אין שידוך? אין שידוך. אבל אולי תעברי את הגיל, ולא יהיו לכן ילדים ח"ו? לא, אני מוכנה להתעכב, אני בטוחה בכך. צדקניות.

כמרכן מצינו לגבי נחום איש גמזו, בגמ' מסכת תענית [דף כ"א ע"א] שאמר לתלמידיו, בני, פנו את הכלים ואחר כך מטתי, שמובטח לכם כל זמן שאני בבית, אין הבית נופל.

[מעשה כזה כמו בנחום איש גמזו, אירע בתימן עם מהר"ר יחיא זביב זצוק"ל, כפי ששמעתי מפי נכדו, ונדפס על ידי הרב גלעד צדוק נר"ו. איתמר].

וכן לגבי רבי חנינא בן דוסא, מובא בגמ' מסכת ברכות [דף ל"ג ע"א] שהוא שלח את ידו לחור של הערוך שהוא מזיק, ואמר שאין סכנה, שלא הערוד ממית, אלא החטא ממית. הוא היה בטוח שיעשה לו נס.

דהיינו, ישנו מצב של צדיקים היודעים, כנראה בתוספת זכויות הרבים והיחידים, לפעמים גם במצב שלנו, בתוך כל ההסתר פנים, בתוך כל החושך, ישנן נקודות של אור. הקב"ה לא יטוש את עמו ואת נחלתו. רואים את הנסים והנפלאות הללו, רק כאשר 'פותחים' את העיניים. גם בתוך כל האפילה שישנה בזמנינו, ישנם נסים ונפלאות גדולים.

*

בספר 'השירה הזאת', ליקוטי תשובות ופסקים על סדר שלחן ערוך, ששאלו מאת הגר"ש דבליצקי זצ"ל [דף ק"י, אות תנ"ו] מובא כך, שאלה. האם בבני ברק צריך לרדת למקלטים בזמן שיש אזעקות, דהרי יש הבטחה מהחזו"א, שבבני ברק לא יפלו טילים? תשובה. יש ללכת. הוא לא מכחיש שישנה הבטחה כזאת מהחזו"א, אבל בכל זאת לא לסמוך. כי ח"ו אם תיפול פצצה ישר על המקלט, כנראה זה לא יעזור. זה רק בכדי לעשות בבחינת השתדלות, אבל לא להיבהל.

מובן כי בזכות קידוש ה' שאנחנו עושים ע"י שמירת שבת-קודש באמצעות השימוש בגנרטור וכד', ולא של חברת החשמל הארצית שמחללים שבת בפרהסיא [עיין שיעור מוצש"ק בא ומוצש"ק בשלח התשע"ד], זוכים אנחנו כמדה כנגד מדה לקדש את ה' שלא תיפול פצצה כאן.

עכ"פ הדבר ברור, כי את המציאות אי אפשר להכחיש. כפי שאמרתי מקודם, אינני יודע מה יהיה מחר, ח"ו אנחנו לא צריכים לסמוך שכך יהיה לעולם ועד, אי אפשר לדעת, אין לנו נביאים. אבל ברוך ה', עשרות שנים, ולא היה את המציאות, אף אחד לא יכול להכחיש. המציאות חזקה יותר מן הכל. אמנם נפלו חלקים, רסיסים, בזמנו במלחמת המפרץ ראיתי במו עיני, זכורני שהיתה הפצצה בבוקר, בזמן תפילת שחרית, היינו בביהכ"נ, ממש כאן בשכ' נוה אחיעזר, סמוך למקוה, לפני שהטיל סקאד מגיע הרי הוא משחרר חלק ממנו, וזה נפל כאן אבל על העץ, חלק מן הענף נכרת, והמרצפת נשברה, אבל ברוך ה' לא קרה שום אסון. וק"ו שלא בנפש. אבל הטיל בעצמו, לא נפל כאן. כפי שאמרנו, אולי זה בכדי לעורר ולהזהיר אותנו, כי הדבר מתקרב אלינו, ושלא נשב כביכול אנחנו בטוחים.

זהו כפי שכתוב לגבי נח, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת כָּל הַחַיָּה וְאֶת כָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּיבָה וַיַּעֲבֹר וּגֹ' [בראשית ח', א'], מובא בספר הישר כי לקראת הסוף, התיבה התהפכה, וכולם התחילו לצעוק. על כן, גם בעניינינו, ישנם החושבים כי אנחנו כמו בתיבת נח, מוגנים וכו', אבל לא. צריכים להרבות בזכויות. כבר מזלזלים, כביכול אנחנו שמורים ובטוחים. אבל הדבר אינו כן. הקב"ה הפך את התיבה, ונהיו בתיבה צעקות עצומות, בהלה גדולה. לכן כתוב, ויזכור אלהים את נח וגו' ויעבר וגו'.

שאלה מהקהל: הדבר טוב לגבי המבוגרים, אבל להעיר את הילדים, הישנים על מטתם בלילה, לפעמים הם נכנסים ללחץ ומפחדים, השאלה האם להעירם?

תשובת מרן שליט"א: כנראה אפשר לקחת זאת בחשבון. כפי שאמרנו לעיל, כגון אם הדבר יגרום ביטול תורה, או איזה מכשולים. והקב"ה לא ימנע טוב להולכים בתמים. אולי.

[שו"ת מסוף השיעור בעניין דלעיל]

שאלה מהקהל: האם אפשר ללמוד מהבטחת החזו"א גם לגבי מקומות ריכוז אחרים של חרדים, שישנם שומרי תורה ומצוות, וזכות זאת מגינה עליהם?

תשובת מרן שליט"א: הדבר אינו ברור. לא בטוח. שאני התם במעשה שהיה באותו אברך בעל תשובה בת"א, מכיון שהוא היה צריך לחזק אותם, לארגן שיעורי תורה, אז היה מוכרח להישאר שם. יכול להיות שכן. אמנם כפי שאמרנו [בשיעור מוצש"ק פינחס התשפ"א], גם בעיר נתיבות לא נפלו טילים בתחומי העירוב. הדבר יתכן.

שאלה מהקהל: אמרו בשם הגר"ח קנייבסקי, שגם במודיעין עילית – קרית ספר לא יפלו טילים? א"כ אולי זהו דבר כללי לכל מקום שנמצאים בו שומרי תומ"צ?

תשובת מרן שליט"א: יתכן. אבל המדובר לגבי עיר שלימה. אולם אם זאת רק שכונה מסויימת, הדבר צריך עיון. לפי מה שאמרנו אז, בעיר נתיבות בדקו ומצאו כי הטילים נפלו תמיד מסביב לעירוב. אבל בכל מקרה, כפי שאמרנו, גם בבני ברק צריכים לעשות 'השתדלות', ולא לסמוך בתורת ודאי. מי יודע מה ילד יום, שלא יהיה קטרוג ח"ו.

כנראה במודיעין עילית – קרית ספר, הסכנה בלא"ה אינה גדולה, כיון שמסביב יש ישובים ערביים, לכן הם לא שולחים טילים לאיזור שם. פן יפגעו באחיהם. כמו שהם לא שולחים לאיזור ירושלים עיקו"ת. הרי בטעות יכול הטיל לסטות, ולפגוע בשיקוף שומם (מסגף – "מסגד") שלהם. משא"כ בני ברק שזה בלב ארצנו הקדושה, הסכנה עצומה, ובכל זאת לא פגע בה.

שאלה מהקהל: אולי זאת אינה זכות מיוחדת, בגלל שזאת בני ברק, אלא בגלל שיש בב"ב

בסייעתא דשמיא הוא מצא בהגהות הגרי"ש נתנזון, זהו מהר"ר יוסף שלום נתנזון, שהוא אומר ממש את הסברא הזאת. אמנם לא בקשר לרשב"ץ, אלא על דבר אחר, אבל בסך הכל הדברים עולים בקנה אחד.

בהגהותיו [בסימן ס"א] הוא כותב בזה"ל, י"י אלהיכם אמת, עיין בבית יוסף שהאריך בטעם הדבר שאין להתחיל ב'אני'. היו כמה מקומות, שנהגו כדעת ספר הפליאה האומר להתחיל מ'אני י"י אלהיכם', והבית יוסף מביא כמה גדולים שדחו זאת והתנגדו לכך, ושבספר הזה"ק כתוב לומר י"י אלהיכם אמת. הם טענו שישנן נוסחאות אחרות מדויקות יותר, והב"י השיב כי בכל הנוסחאות לא כתוב כדבריהם. דהיינו, אין להתחיל ב'אני', אלא י"י אלהיכם אמת'.

כותב על כך הגרי"ש נתנזון, ולפי עניות דעתי הדברים כפשטם, שהרי יהיה נראה כאילו הש"צ ח"ו אומר אני ה' אלהיכם. ועל כן תיקנו שהש"צ יאמר לציבור, ה' אלהיכם אמת, והבן. לא שהוא אומר כך על עצמו, 'אני י"י אלהיכם', הדגש על תיבת אני, אלא י"י אלהיכם אמת'. זה ממש תנא דמסייע לנו, ברוך ה' שכיוונתי לדבריו. שלי"ת. בכל זאת הוא השאיר לנו קצת מקום להתגדר, לתרץ בכך את דעת הרשב"ץ. זהו כנראה דבר חידוש.

ביאור הגרי"ח בבן יהודע על הגמרא ביצה דף ט"ז ע"ב מעשה ברבי אליעזר שהיה יושב ודורש כל היום כולו וכו', נתן עינו בתלמידים וכו', בשעת פטירתו אמר להם, לכו אכלו משמנים וגו' ואל תעצבו כי חדות י"י היא מעוזכם, ותירוץ מרן על קושיית שו"ת יביע אומר כי כביכול ישנה סתירה בדברי הגרי"ח מדבריו בשו"ת רב פעלים לגבי זקף או עכ"פ אתנחא הנחשב כפיסוק הפסוק.

ישנה גמרא שכבר הבאנו אותה [מוצש"ק אמור התשפ"א], במסכת ביצה דף ט"ז ע"ב, תנו רבנן, מעשה ברבי אליעזר שהיה יושב ודורש כל היום כולו בהלכות יום טוב. יצתה כת ראשונה, אמר, הללו בעלי פִּטְסִין. כת שניה, אמר, הללו בעלי חביות. כת שלישית, אמר, הללו בעלי כדין. כת רביעית, אמר, הללו בעלי לְגִינִין. כת

תורה וגמ"ח וקדושה וכו', וממילא ה"ה בכל מקום כזה?

תשובת מרן שליט"א: אבל בבני ברק, יש את ההבטחה של החזו"א. כאן ישנו משהו שאין בשום מקום. לגבי בני ברק, זה יותר. ולגבי מקומות אחרים של תורה, בודאי שישנה זכות, כי התורה מגנא ומצללא, אבל זאת דרגא שנייה. אי אפשר להגיד שזה אותו הדבר. בודאי שישנו הבדל. אבל כפי שאמרנו, אפילו בב"ב צריך לעשות תיקונים, רק אולי אפשר לקחת בחשבון, כי אם יש מכך ביטול תורה, או דברים אחרים, יש על מה לסמוך.

שאלה מהקהל: לרדת למקלט?

תשובת מרן שליט"א: כן. לרדת למקלט. 'ערי מקלט תהיינה לכם'.

טוב ששאלתם, שהדברים התבהרו ונתלבנו, בכדי שלא יישארו ספיקות.

סיוע לתירוץ מרן שליט"א כי הסיבה שהרשב"ץ התחיל מ'להיות לכם לאלהים וכו' אינה מצד דין כל פסוקא וכו' אלא מפני שלא רצה להתחיל במלה 'אני'.

שמחתי לשמוע מידידנו הרב אליהו אקוע (לפי המקור וכמבטאנו, צ"ל בכא"ף, אֶפְוֶע) הי"ו, כי מצא לנו תנא דמסייע.

דיברנו [בשיעור מוצש"ק פינחס התשפ"א] לתרץ את שיטת הרשב"ץ, האומר להתחיל מ'להיות לכם לאלהים אני י"י אלהיכם', הסברנו כי הוא לא עשה זאת מצד כל פסוקא דלא פסקיה משה וכו', ואז צריכים את התירוץ הדחוק שכותב אחד מצאצאיו, כי בגלל שישנו זקף, זה ג"כ נחשב פיסוק. אלא לא מיניה ולא מקצתיה, לא זהו השיקול. אלא שהרשב"ץ סובר כי לומר י"י אלהיכם אמת' זה לא נחשב, המלה 'אמת' איננה מן החשבון, וצריך שלוש תיבות מ'אני י"י אלהיכם'. אבל הרשב"ץ לא רצה להתחיל במלה 'אני', כי הדבר נשמע ח"ו כמו חירוף וגידוף, לכן הוא הקדים להתחיל מ'להיות לכם לאלהים'. אמנם זה כבר שש תיבות, אבל בכלל מאתים מנה, ולא איכפת לו שהוא מוסיף. זה היה השיקול שלו, בכדי שלא להתחיל במלה 'אני'.

חמישית, אמר, הללו בעלי כוסות. התחילו כת ששית לצאת, אמר, הללו בעלי מארה. 'בעלי פטסין' היינו בעלי חביות גדולות. אלה לא רוצים לשמוע תורה, יש להם הרבה מה לשתות ולאכול, הם הראשונים שיצאו, וכך בסדר לגבי כולם, שש כתות.

נתן עיניו בתלמידים, התחילו פניהם משתנים. אמר להם, פְּנִי, לא לכם אני אומר, אלא לְהִלְלוֹ שִׁיצָאוּ, שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה.

בשעת פטירתן – דהיינו כאשר התלמידים נפטרו ללכת לבתיהם – אמר להם [נחמיה ח, יז] לְכוּ אֲכָלוּ מִשְׁמָנִים וּשְׁתוּ מִמֶּתְקִים, וְשַׁלְחוּ מְנוֹת לְאֵין נֶכֶן לוֹ, בִּי קְדוֹשׁ הַיּוֹם לְאֲדֹנֵינוּ. וְאַל תַּעֲצֹבוּ, בִּי חֲדוֹת יְיָ! הֵיא מְעֻזָּכֶם.

הגרי"ח בבן יהוידע [במסכת ביצה שם] כותב כך, אמר להם אכלו משמנים וכו', פירש רש"י ז"ל, מקרא הוא בספר עזרא עד כי חדות ה' היא מעוזכם. בגמ' כתוב כי בשעת פטירתן ר"א אמר להם לכו אכלו משמנים, ורש"י אומר על כך כי זהו מקרא בספר עזרא, עד כי חדות י"י היא מעוזכם. ושם זהו סוף הפסוק.

הזכרנו כבר את השאלה הזאת בזמנו. הגרי"ח כותב כך, יש לדקדק, למה הוצרך לומר, עד כי חדות וכו'. ודי לציין שהוא פסוק בספר עזרא, שלא נחשוב דאלה הדברים הם לשון מליצה מר"א עצמו. וכיון שציין על ספר עזרא, נדע סימו של פסוק מה הוא.

שאלה זו מובאת בכמה וכמה ספרים. דיברנו בזמנו, כי אנחנו בכלל לא חשבנו שזאת שאלה. עכ"פ הוא לא שואל למה רש"י בכלל צריך לכתוב כי זהו פסוק בספר עזרא, הדבר בא לאפוקי שלא תחשוב שזאת מליצה של רבי אליעזר, לכן רש"י בא ואומר כי זהו פסוק, 'מקרא הוא בספר עזרא'. בסדר. אבל הגרי"ח לא שאל למה בעצם רש"י כתב זאת, אלא שאלתו היא למה רש"י היה צריך להוסיף ולומר 'עד חדות י"י היא מעוזכם', כביכול מי שאינו יודע יסתפק עד איפה, אמנם הפסוק הוא בספר עזרא אבל אולי הסיפא זאת הוספה של ר"א,

ולכן רש"י בא ואמר לו 'עד חדות י"י היא מעוזכם', קשה לכאורה, מה הבעיא? נפתח ספר עזרא, ונראה מה כתוב שם?

כך שואל הגרי"ח, למה רש"י צריך לומר, כי 'עד חדות י"י היא מעוזכם', כתוב בפסוק שם?

והגרי"ח מתרץ, כי רש"י כתב את זאת, מכיון שלכאורה ר"א לא היה צריך לומר להם את סיום הפסוק, למה הוא צריך להגיד להם 'אל תעצבו', מדוע אמר להם שלא יהיו עצובים? בשלמא לגבי הפסוק, עזרא ראה שהם היו בוכים, כל העם בכה על שלא קיימו את התורה, הם הצטערו, ע"כ היה צריך לומר להם 'אל תעצבו'. אבל בגמ', מדוע ר"א היה צריך לומר להם שלא יהיו עצובים? לכאורה כל ההמשך הוא מיותר. לכן רש"י אומר, כי נכון שזה מיותר, ר"א לא היה צריך לומר את כל הפסוק, אבל מצד כל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ליה, היה חייב ר"א לגמור את הפסוק.

וז"ל הגרי"ח שם, ונ"ל בס"ד כי רש"י ז"ל נרגש על מ"ש ואל תעצבו, אין לזה שייכות כאן. כי בשלמא עזרא ע"ה א"ל כן, בשביל שראה אותם בוכים ונעצבים, אך כאן לא היו עצבים כדי שיאמר להם כן. לכך פירש רש"י, כי המקרא הזה הוא 'עד' כי חדות ה' היא מעוזכם, ולכן אע"פ דסיום דאל תעצבו לא שייך בהו, הוכרח לאמרו, כדי שלא יאמר חצי פסוק, כי התוספות בסוכה [דף ל"ח ע"ב] ס"ל אפילו בפסוקים של כתובים אין לומר חצי פסוק.

ואע"ג דהגאון מג"א ז"ל [סי' תכ"ב] הביא מן הכלבו דאין קפידא בזה בכתובים, י"ל דרש"י ז"ל אזיל בשיטת התוספות. ועוד, אפילו להכלבו, ודאי ר"א הוה מחמיר על עצמו, להיזהר בכך גם בפסוקי כתובים.

דהיינו, כיון שר"א התחיל את הפסוק, הוא היה חייב לסיימו. ואם תשאל, הרי זה לא פסוק בתורה, אלא בספר עזרא, דהיינו בכתובים. על כך הוא עונה, כי ישנן שיטות, כגון התוספות, הסוברים כי דין זה נאמר גם לגבי כתובים, ומ"ש דלא פסקיה 'משה' זה לאו דוקא. ורש"י סובר

זאת השאלה שלו. הוא לא הסביר שם את שאלתו, אבל מובן למעיין שהשאלה כך. הוא כתב ממש בקצרה.

ברם לפענ"ד, לא קשיא מידי. כי נכון שהמגיה ביכין ובוועז סובר כך, וככה הגרי"ח פוסק, אבל זה לא מחייב שרש"י ג"כ יסבור כמותם. בסדר, ישנן דעות כאלה, והגרי"ח סובר כמותם, אבל כעת בבן יהוידע הוא מסביר את דעת רש"י, ורש"י לא סובר את החילוק הזה. הרי כנראה כמעט אף אחד מן הפוסקים, לא סובר את החילוק הזה. הגרי"ח עצמו סומך על החילוק הזה, אבל כעת הוא מסביר את רש"י, ורש"י סובר כי גם אתנחא אינה פיסוק הפסוק.

מהגם שבספר בן יהוידע, אינו בא לפסק הלכה, אלא מסביר כיצד לבאר את רש"י. ויכול להיות אפילו שכאשר הגרי"ח כתב את הבן יהוידע, עדיין לא ידע את כל החילוק הזה של היכין ובוועז. בכל אופן, אין כאן סתירה. לא חייב שרש"י יסבור כפי השיטה הזאת. הרי רבים אינם סוברים את החילוק הזה.

וחוץ מזה, גם אם נגיד שהדבר מותר, הרי הוא אמר שר"א היה מחמיר על עצמו, הרי בלאו הכי ישנם שיטות הסוברות כי בכתובים אין בעיא, אלא שר"א היה מחמיר על עצמו. א"כ ה"ה בנ"ד, נכון שישנן שיטות הסוברות כי כאשר ישנה אתנחא אין את הדין של כל פסוקא וכו', אבל ר"א היה מחמיר על עצמו. ממילא אין שום קושיא.

*

אבל לגופו של עניין, קצת תמוה לי דברי הבן יהוידע, למה לא היה צ"ל להם ז'אל תעצבו, וכי לא יכול להיות שהם היו עצובים? הרי כתוב בגמ', שפניהם היו משתנים. נכון שר"א הרגיע אותם, 'לא עליכם אני אומר וכו', אמת שבעצם הם לא היו אמורים להיות עצבים מכיון שר"א אמר להם 'לא עליכם אני אומר', אבל יכול להיות שבכל זאת בשעת פטירתו ר"א היה צ"ל להם ז'אל תעצבו, בגלל שהם חשבו כי הוא אמר להם כך רק בכדי להרגיע אותם, אולם שמא הוא כן נקיט מילתא בליביה'. אולי הוא בכל זאת מקפיד עליהם.

כמו התוספות. וגם אם נגיד, שלדעת רש"י הדבר מותר, אבל זאת חומרא. רבי אליעזר דקדק והחמיר על עצמו. להלכה אמנם זה מותר, אבל ר"א החמיר.

ממשיך הגרי"ח וכותב, ואחר זה בא לידי שיטה מן מהריק"ש ז"ל על ביצה, וראיתי שכתב קרוב לזה יע"ש.

בשו"ת יביע אומר חלק י', יש לו השגות על שו"ת רב פעלים כסדר, ובסימן נ"ה הוא כותב על כך. אם אתם זוכרים, בזמנו [שיעור מוצש"ק במדבר ומוצש"ק שלח לך ומוצש"ק קרח, שנת התשפ"א] דיברנו כי בסימן י"ב הוא כותב כמה טענות על שו"ת רב פעלים לגבי דבריו כי גם זקף – ועכ"פ אתנחא – זה ג"כ נחשב כל פסוקא וכו', וענינו כבר על הטענות הללו. וכעת, בהשגות על הרב פעלים, הוא חוזר על כך, כותב את אותם הדברים [בסוף אות י"א], ובסוף דבריו הוא מוסיף דבר חדש.

הוא אומר, שהגרי"ח סותר את עצמו. כי בשו"ת רב פעלים הגרי"ח כתב, שכאשר ישנה אתנחא זה נחשב פיסוק, אין איסור כל פסוקא דלא פסקיה משה וכו' היכן שישנה אתנחא. היכין ובוועז סובר שזה גם על זקף, אבל הוא לא מסכים איתו, רק לגבי אתנחא. ואילו כאן, הגרי"ח בבן יהוידע סותר את עצמו.

וז"ל שו"ת יבי"א, הרב המחבר בספרו בן יהוידע ס"ל שאף באתנחא אין להפסיק באמצע פסוק, והוא שלא כמו שסיים כאן בסוף התשובה. וצ"ע.

שמעתם את השאלה? מה הבן יהוידע אומר, שר"א היה צריך להשלים את הפסוק מצד כל פסוקא וכו'? הרי בספר עזרא, בפסוק הזה 'כי קדוש היום לאדוננו ואל תעצבו וגו', ישנה אתנחא במלה 'לאדוננו'. מכאן והלאה, אין איסור של כל פסוקא דלא פסקיה משה. א"כ כיצד הגרי"ח מתרץ את רש"י, שהוא בא להשלים את הפסוק מכיון שאסור להפסיק באמצע? מה פתאום. הרי כתבת, שאם ישנה אתנחא, מותר להפסיק.

זהו כפי שדיברנו בזמנו ושיעור מוצש"ק קרח התשפ"א, הבאנו את הסיפור עם הגר"י מליסא והגר"ר מרדכי בנעט, כי כל הזמן הוא היה מבקש ממנו סליחה על שבייש אותו ושאל אותו קושיא מהירושלים באמצע הדרשה, והיה נראה לו שהוא לא ידע, כביכול הוא בייש אותו בכך שסתר אותו, וכל הזמן הגר"י מליסא אמר לו, לא, אין בליבי עליך, אבל בכל זאת הוא חשב שכן. למרות שהוא אמר לו כך בפיו, בכל זאת הוא חשב שמא בליבו הדבר אינו כן, אולי הוא מסתיר.

ה"ה בנ"ד, נכון שר"א אמר להם 'לא עליכם אני אומר', ואם בכל זאת הם יחשבו שיש בליבו עליהם, ע"כ הוסיף ר"א ואמר להם 'זאל תעצבו'. א"כ מה הקושיא של הגר"י? על הצד הזה, שמא בכל זאת הם עצובים, ר"א אמר להם כך, בכדי להפיס את דעתם, להרגיע אותם, שיהיו בטוחים בכך. זה דבר אחד.

דבר שני, אם רש"י התכוין לכך, למה רש"י אומר 'מקרא הוא בספר עזרא', הרי אין בעיא של 'מקרא'? הלוא אם זה מצד כל פסוקא דלא פסקיה משה וכו', רש"י היה צריך לכתוב 'פסוק' הוא בספר עזרא.

תשמעו היטב. אם רש"י בא להגיד כי זהו פסוק שלם, הוא לא היה צריך לכתוב בלשון 'מקרא'. כאשר אומרים שזהו 'מקרא', באים להגיד כי זאת לא סתם מליצה, כביכול ר"א חידש כאן איזה פתגם, אלא זהו מקרא. אבל לדברי הגר"י ח לא זאת הנקודה. הנקודה היא, שזהו פסוק, ור"א אמר את כולו בכדי שלא להפסיק באמצע הפסוק, כל פסוקא דלא פסקיה משה וכו'. אבל לגבי מקרא, אין איסור להפסיק. רק אם זהו פסוק. הדגש הוא על הפיסוק. זה החוד של-עניין, ואת זאת הרי רש"י לא הדגיש כלל. לכן, נלע"ד כי אם רש"י התכוין לכך, הרי הדיוק הוא על 'פסוק', וא"כ היה צריך לכתוב כך. יוצא לפי דבריו, שרש"י לא דייק בלשונו. אם זאת היתה כוונתו. ואכן ישנם תירוצים אחרים בספרים על הקושיא, ובל"נ עוד נרחיב בזה.

הערה מהקהל: לגבי דברי הבן יהודה, הרי אפילו לדעת הסוברים שהאיסור הוא גם כשקוראים בלא טעמים, יש לומר בפשיטות כי כאשר רק משתמשים בלשון הפסוק כגון הכא, לית לן בה. ואתי נמי במכל שכן מקריאה דרך תחנונים. וכן מצינו לפייטנים שמשתמשים בחצאי פסוקים, לא רק כשדבריהם תחנונים: תשובת מרן שליט"א: כנראה הוא הולך כאן לפי הדעות שגם באופן זה אסור.

*

הבן יהודה כותב בסוף דבריו, כי הוא ראה שיטה של מהריק"ש וכו', כוונתו לספר תולדות יעקב, למהר"ר יעקב קסטרו, יש לו 'שיטה' על מסכת ביצה, שם הוא כותב דברים הקרובים לכך. זה אינו במדויק הרעיון שלו.

מהריק"ש כותב כך, לכאורה נראה שאמר להם 'זאל תעצבו' מאי שנשתנו פניהם, וזה קשה, כי כבר אמר להם שלא עליהם היה אומר, ועל מה היה להם להתעצב? הוא טוען, ההיפך ממה שאנחנו אומרים. אמנם הבן יהודה הולך עם המהלך שלו, למה אתם מתעצבים, למרות שלא הייתם אומרים להיות עצבים.

לכן אמר רש"י ז"ל, כי להיות זה פסוק בספר עזרא עד כי חדות ה' היא מעוזכם, לפיכך אָמַר מראש ועד סוף, ולא השמיט אמצע הפסוק, עם היות דלא שייך כולי האי.

מהריק"ש לא אומר כמו הגר"י ח, כי בגלל כל פסוקא דלא פסקיה משה וכו'. אלא הוא אומר, כי היה צריך לדלג את המלים האלו, 'זאל תעצבו' אל תגיד, מכיון שזה לא שייך לנושא. ע"כ הוא אומר, כי מכיון שכך הוא הפסוק, לכן הוא אמר את כל הפסוק כלשונו.

אמנם במקרה שלנו, הדבר לא שייך, אבל למה לדלג כמה מלים? לכן הוא אמר זאת. דהיינו, רק את אמצע הפסוק היה צריך להשמיט, אבל את הסוף כן היה צריך להגיד.

אולם לפי מה שאמרנו, גם 'אל תעצבו' זה בהחלט יכול להיות, כי ר"א רצה שתלמידיו יהיו בטוחים שאינו מקפיד עליהם.

תעצבו' מיותר.

תשובת מרן שליט"א: אעפ"כ שמא יחשבו שלא אמר להם את כל האמת, ובפרט כיון שזה חלק קטן מן הפסוק, וישנו צד כזה אפילו רחוק, אינו סיבה שידלגנו].

נסיים כאן בעז"ה, אף כי קשה להפסיק באמצע הנושא. וגם לא הספקתי לדבר על עניין 'משמרה ופלגא' שהזכרתי בתחילת השיעור. אבל איך כתוב, 'זעשו סיג לתורה'. לפי פירוש המאירי שם. להפסיק בין פיסקא לפיסקא, בין עניין לעניין. בזה אין משום כל פסוקא דלא פסקיה משה...

המקום ברוך הוא יאיר עינינו במאור תורתו, יפרוש עלינו סוכת שלומו, יגן עלינו מכף כל אויב ומתנקם, כל כלי יוצר עליך לא יצלח וגו', אכ"ר.

[שאלה בכתב, מאת הרב אוראל מחפוד נר"ו. לכבוד מו"ר שליט"א. הרב שאל בשיעור ש"אל תעצבו" לא מיותר משום שהיו פניהם משתנות, ואעפ"פ שאמר להם ר"א לא לכם וכו' שמא עוד יש בליבו עליהם וכמעשה עם הגר"י מליסא. אך קשה שרש"י פירש שהיו פניהם משתנות כי חשבו שר"א קילל את כת שישית שאיחרו לצאת לסעודה, וחשבו שכ"ש שכועס עליהם (והובא בהערות בגמ' מהדורת שוטנשטיין בשם הריטב"א, שלפי טעותם חשבו שאת הכתות הראשונות הוא שיבח שמיהרו לצאת לסעודה), אך אחר שגילה להם שאדרבא הוא כועס מפני שעזבים חיי עולם, אם כן למה להם לחשוש שיש בליבו עליהם, אדרבה הם עזבו חיי שעה ועוסקים בחיי עולם (ויש כאן צד לשבח עליהם ולא דמי למעשה הגר"י מליסא), והדרא קושיא לדוכתיה, ש"אל

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה בשיעורים שעברו. לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת. השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא כל משאלות ליבם לטובה, אכ"ר.